

DIBRA NË FJALË

(Fjalë dialektore, këngë dasme, rrëfenja)

PËRMBAJTJE

Parathënie	4
Dy fjalë për librin	10
A	13
B	15
C	16
Ç	17
D	19
DH	21
E	22
F	23
G	25
GJ	27
H	28
I	30
J	31
K	32
L	35
LL	36
M	37
N	40
NJ	41
O	42

P	43
Q.....	45
R.....	47
S.....	48
SH	49
T	50
TH.....	52
U.....	53
V	54
XH.....	56
Z	57
 KËNGË PËR DITËN E VERËS	58
Kënon gjeli në penxhere	58
Oj e zoja e shpajës a je ktu	59
 LOJËRA FËMIJËSH.....	60
Naj-naj tarranaj	61
Ninullë	62
Luli-luli moj luli-la	62
 KËNGË DASMASH.....	63
Or litari neja-neja	63
Dola në penxhere moj	64
U pajk molla alle-alle.....	65
Thotë lulia thotë njer' unë	66
Bie vdora karta-karta	67
Kur t'i nisa krushqit-o	68
A më njeve moj a më njeve.....	69
Raka shaj e raka vdorë.....	70
Jan' di molla në ni rrem	71
A s'të thash' e lumja bij'	72

Oj e rrajtmja ke burimi.....	73
Kush asht ai si rrajn në odë	74
Bie shaju lagavaj.....	75
O moj nuse si rrajn për muri.....	76
Babën e nuses e preftë kosa	77
Ububu shtau rrufeja.....	78
Moj lulie, moj flokëzane.....	79
O moj nuse kush t'paska sha	80
O moj nanë a ke tëlien.....	81
Nana e nuses nez ni dorë kashtë.....	82
TREGIME TË SHKURTRA.....	83
Dhelpna e filanxa	83
I vorfni e Murat Kaloshi	84
Shih punën tande	85
PËRRALLË	86
Gruaja e bukur e Mustafasë.....	86
FJALË TË URTA DHE THËNIE PROVERBIALE.....	91

PARATHËNIE

Gjuha është një nga pasuritë më të çmuara të një kombi. Ajo jo vetëm lidh brezat dhe ruan historinë, por gjithashtu reflekton shpirtin dhe identitetin e një populli. Dialektet, si pjesë e trashëgimisë sonë gjuhësore, janë pasqyrë e diversitetit kulturor dhe historik të rajoneve tona. Të folurit dibran, si pjesë e dialektit geg, mbart një vlerë të veçantë dhe unike, duke përfaqësuar jo vetëm historinë dhe kulturën e Dibrës, por edhe shpirtin artistik dhe krijimtarinë e banorëve të saj.

Si gur i kreut të piramidës gjuhësore të një kombi shërben gjuha standarde, që në traditën tonë gjuhësore është quajtur gjuhë letrare. Pra, shqipja e sotme përfshin gjuhën standarde dhe dialektet, si dy nivele me shtrirje dhe funksione të ndryshme. Dialektet janë pjesë e gjallë e gjuhës dhe prania e tyre lidhet me larminë dhe pasurinë e ligjërimeve e të dallimeve gjuhësore sipas krahinave.

Dialekti është njësi më e madhe e degëzimit gjeografik të një gjuhe të përbashkët, ndërsa nëndialekti, grupi i të folmeve dhe e folmja janë njësi më të vogla dialektore. Dialekti, mund të përkufizohet se është një variant territorial i gjuhës së përbashkët që flitet në territor relativisht të gjerë dhe që ka karakteristika gjuhësore të dallueshme prej varianteve të tjera të një gjuhe, por jo të atilla sa ta bëjnë të pamundur komunikimin midis bartësve të tyre.

Nëndialekti është pjesë e dialektit ku përfshihen një grup të folmesh shumë të afërta. Dy dialektet e shqipes kanë nga dy nëndialekte. Gegërishtja ndahet në nëndialektin e gegërishtes veriore dhe në nëndialektin e gegërishtes jugore, ndërsa toskërishtja në toskërishten veriore dhe në toskërishten jugore. Grupi i të folmeve është pjesë e nëndialektit. E folmja është njësia më e imët dialektore që nuk ndahet më tej

Gjuha jeton përmes dialekteve. Kjo e vërtetë megjithatë shpesh harrohet dhe dialektet shihen si një shfaqje “historike” dhe e tepërt, që njeriut modern nuk i duhet. Sidomos në kohën tonë të globalizimit dhe masmediave, dialektet shumëkund janë në tkurrje dhe shuarje të plotë. Në rast se, në globin tonë çdo dy javë shuhet një gjuhë (sipas nje studimi), dialektet ndoshta mund të treten dita-ditës. E prapëseprapë askush nuk mund të thotë se ka rënë kambana e dialekteve ose të folmeve të veçanta dhe se njeriu modern nuk do t’i rikthehet edhe në këtë pikë asaj çka i kanë lënë trashëgim shekujt.

GEGËRISHTJA DHE NËNDIALEKTET E SAJ

Në bazë të tipareve dalluese dhe të përbashkëta që kanë të folmet e shqipes, dialektet kanë nëndarjet e tyre, si sisteme më të mëdha që përfshijnë nënsisteme më të vogla. Dialektet ndahen në nëndialekte, ndërsa nëndialektet në grupe të folmesh. Dialekti Verior apo gegërishtja ka dy nëndialekte: gegërishten veriore dhe gegërishten jugore, që ndahen përafërsisht te lumi Mat. Gegërishtja veriore shtrihet në të djathtë të Matit: në Mirditë, në Zadrimë, në Pukë, në Lumë, në Has, në Kukës, në Tropojë; në gjithë Kosovën. Gegërishtja jugore shtrihet në të majtë të lumit Mat: në zonat e Elbasanit, të Durrësit, të Tiranës, të Krujës, të Matit, të Lumës, të Lurës, Peshkopisë; të Dibrës, Tetovës, Gostivarit etj. Gegërishtja jugore ndahet në grupin e të folmeve

të gegërishtes qendrore dhe në grupin e të folmeve të Shqipërisë së Mesme. Këto emërtime, si edhe emërtimet e tjera të degëzimit dialektor, janë bërë në bazë të shtrirjes gjeografike të tyre.

Dialektet e shqipes kanë qenë dhe vijojnë të mbeten ende burim i pashtershëm për pasurimin e leksikut të gjuhës letrare me fjalë e frazeologji popullore, kuptime e ngjyrimë fjalësh, mjete shprehëse si dhe për zhvillimin e normës leksikore

GEGËRISHTJA QENDRORE

Të folmet e gegërishtes qendrore shtrihen në territorin që përshkohet nga lumi i Matit dhe degët e tij, Fani i Madh dhe Fani i Vogël, nga Drini i Zi dhe rrjedhja e sipërme e Vardarit. Këtu përfshihen të folmet e Fushë-Krujës, të Krujës, të Malësisë së Madhe, të Matit, të Mirditës, të Lumës, të Peshkopisë, të gjitha të folmet shqipe të Maqedonisë perëndimore deri te të folmet lindore të rrethit të Strugës. Ky grup është larguar mjaft në fonetikë prej tipit të përbashkët të gegërishtes

E folura e Dibrës dallohet për një tingëllim të ngrohtë dhe melodik, ku shndërrimet fonetike luajnë një rol të qenësishëm në diferencimin nga shqipja standarde. Ndryshimet e zanoreve dhe bashkëtingëlloreve, si dhe intonacioni i veçantë, krijojnë një të folur që është po aq i pasur sa edhe historia e vetë rajonit.

Disa dallime ndërmjet te folurës së Dibrës dhe gjuhës standarde janë:

- përdorimi i zanoreve hundore në të folurën dibrane, mungesa e tyre në standarde (zâ – zë; nanë – nënë)
- përdorimi i zanores ë në standarde, mungon në dialektin dibran dhe në disa pozicione i përgjigjet â hundore (hân – hënë; zân – zënë)

- diftongu ue ose u në te foluren dibrane i përgjigjet ua në standarde (të gjitha me prejardhje nga diftongizimi uo>o; due, du – dua; ftue – ftua, grue, gru – grua; mue, mu – mua);
- diftongimi i zanoreve të theksuara i,u në diftongjet dytësore (ai, ei, ëi, ai) p.sh mirë – mair, meir, mëir, moir
- diftongjet ei, ëi, ai, oi dhe ou, au për formen u; p.sh dhei – dheu; meik, maik - mik; tei, tai – ti; shei, shëi - shi; sai, soi – sy.
- Kanë afrikate paragjuhore ç-xh në vend të qiellzoreve q-gj: p.sh çafë-qafë, çepë- qepë, çen-qen, miç-miq, xhak-gjak, xherpër-gjarpër
- Nuk i shqiptojnë grupet mb, nd, ng dhe ngj, në vend të tyre dalin m, n dhe nj: p.sh mush-mbush, demel-dembel, nal-ndal
- Në vend të grupeve bl, pl dhe fl dalin pj, bj, fj: p.sh pjak-plak, bjeta-bleta, fjaka-flaka etj
- togut vo- i përgjigjet togu va- ; voj – vaj, i vorfën – i varfër;
- ndërzanores –n- i ndërzanorja –r- (rotacizmi) (zuna – zura, venë – verë, ranë – rërë);
- bashkëtingëlloret e zëshme në fund të fjalëve dëgjohen të pazëshme në standarden shqipe (elb – elp, kalb – kalp, zog – zok, i madh – i math);
- togjet e bashkëtingëlloreve mb, nd, ng, ngj në standarde dëgjohen si dy tinguj të shquar, kurse në të folurën e Dibrës reduktohen në m, n, nj (mbush – mush, vënd – ven, ngas – nas, ngjesh – njesh);
- shqiptimi me një ritëm disi të shpejtuar, ka një shmangie dhe rënie tingujsh: p.sh s'un shkoj – s'mund të shkoj
- huazimet nga turqishtja dalin me theks parafundor, kurse në

standarde kanë ruajtur theksin e burimit në fund (káfe – kafé, ág – agá);

- Humbet mbaresat e pjesoreve (hapur – hap, larë – la, shkruar – shkru);
- ka një trajtë që merret si paskajore (me shkue- për të shkuar) etj
- Grupet e vjetra [ae] dhe [oe] përgjithësisht ruhen: ti m’dhae, m’pae, roe, voe, hae.
- Qiellzorëzimi i [g]-së dhe i grupit të vjetër konsonantik [gl] në [gj]: gisht > gjisht, gur > gjur, gojë > gjo:j, prag > pragj, larg > largj;
- Palatalizimi i grupit [dj] > [gj]: dja:l > gja:l, dje < gje, djegës > gjegs, djersë > gjers etj.
- Grupet [tj] dhe [dj] qiellzorëzohen në [q] dhe [gj], që ndonjëherë dëgjohen edhe si [q’] dhe [gj’]: qetri, gjal, gjath, gjers, aqe etj
- Grupet e bashkëtingëlloreve [pl, bl, fl] janë shndërruar në [pj, bj, fj], e në disa zona në rrjedhë të kohës janë qiellzorëzuar plotësisht në [q, gj], si: plak > pjak > qak, plot > pjot > qot, plep > pjep > qep, bletë > bje:t > gjet > gje:t, bluaj > gjuj > gjuj, flaka > fjaka, flutur > fjutur, flokë > fjok, fletë > fjjet etj.
- Edhe grupet [pj, bj] janë palatalizuar në [q] dhe [gj]: qekim ‘pjekim’, qergull ‘pjergull’, gjerma ‘bjerma’.
- Në leksik (fjalë të ndryshme që përdoren për një send, një frymor etj.): tamël - qumësht; katun – fshat; dhelpën – dhelpër; gja, hajvan - kafshë; udh – rrugë; krye – kokë; tlin – gjalp; rrej – gënjej etj.

DY FJALË PËR LIBRIN

Ky libër, i cili përmban një fjalor të fjalëve të të folurit dibran, ninulla, këngë dasme, tregime nga të moshuarit etj, ka për qëllim të ruajë dhe të promovojë këtë trashëgimi të vyer. Me ndryshimet dhe globalizimin që përjetojmë sot, shumë nga elementet autentike të kulturës së një rajoni rrezikojnë të harrohen. Çdo fjalë, çdo këngë dhe çdo tregim i mbledhur në këtë libër është një thesar që meriton të mbijetojë për brezat e ardhshëm.

Një aspekt i veçantë i të folurit dibran është edhe pasuria e frazave alegorike dhe shprehjeve të urta, të cilat mbartin urtësinë dhe mençurinë e të parëve tanë. Përmes këtyre frazave, përcillen jo vetëm mesazhe të fuqishme, por gjithashtu ruhet shpirtësia dhe tradita e popullit dibran.

Ky libër nuk është thjesht një fjalor apo koleksion këngësh dhe tregimesh; është një urë që lidh të kaluarën me të ardhmen, një dritare që u mundëson brezave të rinj të njohin dhe të vlerësojnë trashëgiminë e tyre kulturore. Duke njohur dhe ruajtur të folurit dibran, ne jo vetëm mbrojmë identitetin tonë kombëtar, por gjithashtu tregojmë respekt ndaj trashëgimisë sonë dhe të parëve tanë.

Me shpresën që ky libër do të shërbejë si një burim i vyer dijesh dhe frymëzimi, ju ftojme të zbulojmë bashkërisht thesaret e të folurit dibran dhe të pasurisë kulturore që ai mbart.

A

abresh – abrash; 1. me flokë e vetulla te bardheme; me lara në trup (për kuaj): *Kalë abrash*. 2. (fig) njeri i prapë, i vrazhdë: *Sa cuc abrashe je!*

açajk – haptas; kur diçka bëhet haptas, pra pa fshehur asnjë detaj: *Dukët açajk ajë xha*.

adak – agim; koha kur agon dita: *Çohem përherë n'adak me mjelë lëpt*.

ahër – ahur; vend strehimi për kafshët: *Mshele ahrin se na del gjaja jesht*.

akollas – rreth e rrotull: *Mos shko akollas se na more ment*.

akshaj (t) – gjellëbërës; një person që merret me gatimin e gjellëve për shumë veta: *Si çki akshaj s'paskemi pa*.

aksham (t) – mbrëmje; fjalë e përdorur nga besimi mysliman për vaktin e mbrëmjes: *Hecni mrena se u bë aksham*.

allaj (t) – lloj përshëndetje e përdorur: *Sa të shajfshin, ni allaj t'madhe t'bashin*.

amon – aman; përdoret për të përforcuar shprehjen e pakënaqësisë a të qesëndisë: *Amon, se na çmene!*

anej – andej; nga ajo anë, në atë vend: *Ene un' dë jem anej*.

apet – përsëri; edhe një herë tjetër, prapë: *Apet e bëne këtë gabim?!*

aqe – atje; në një vend larg nesh: *Shko aqe ku të thash!*

asesëj – asisoj; as njëra, as tjetra; diçka e papërcaktueshme: *Asht ni njeri asesëj*.

asni – asnjë; as edhe një njeri, një send etj.: *Meta pa asni lek.*

asqeri (t) – ushtar; një person që është i aktivizuar në ushtri:
Gjyshi em ka qenë asqer n'kohë t'Zogut.

avdes (t) – abdes; rit mysliman që kryhet para faljes: *Shkoi me marr avdes para se me u fal.*

avdeshane – banjo; kthinë e vogël me pajisjet për t'u larë: *Shko lehu në avdeshane!*

avëjt – avit; afoj, e çoj më afër, e sjell më pranë: *Avëjtu pak ma knej!*

avllëj – avlli; mure rrethuese për oborrin ose nje copë toke:
Shpajat e vjetra n'katun kan' pas gjithnjë avllëj t'nalt.

B

bafshirë – pasqyrë; fletë xhami e lyer nga njëra anë me një shtresë përzierjeje argjendi, zhive etj., që ka vetinë të japë të plotë shëmbëllimin e çdo gjëje që ndodhet përpara saj: *Njeft u pae në bafshire se dë çmenësh.*

Bajagi (t) – shumë; në një sasi të madhe: *U lëdha bajagi!*

bastajs – bastis; kontrolloj befaz e me dhunë në një shtëpi a në një vend tjetër për të gjetur diçka të ndaluar. *Si e paskan bastajsun venin?!*

baziben – lloj zukurimi; diçka me lule, me ngjyra a me gdhendje të ndryshme. *Ki baziben qëka shumë' i bukur.*

begjenajs (t) – pëlqej; më duket e mirë a e shijshme diçka, më duket i bukur a i këndshëm dikush: *Nuk më begjenajse hiç!*

bele – problem; çështje e ndërlikuar që diskutohet a që shtrohet për t'u zgjidhur. *Na gjeti bele e madhe.*

bidat – rregull; ligj i ri: *Ça asht mor ki bidat kshu?!*

bilizajk – byzylyk; rreth prej floriri, prej kocke etj.: *Sa bilizajk të bukur paske!*

birinxhi – shumë mirë; cilësi ose veti shumë të mira: *Majkun zgjidhe birinxhi.*

bjet – bleta; mizë e dobishme, me krahë e trup të mbuluar me push, që bën mjaltin e dyllin: *Mos e trazo bjetën!*

bualk – dërrasë e vogël; letër druri, që nxirret duke sharruar një trung për së gjati. *Shkruj në këtë bualk!*

C

caftëjn – cofëtinë: ngordhësirë, kërmë: *Ajë kafsh ishte caftëjn.*

callajng – barku i fryrë: *T'paska del mulla si callajng!*

calli – cili; përdoret kur pyesim drejtpërdrejtë ose tërthorazi për një frymor ose për një send: *Calli prej jush e kishte bënë këtë xha?*

cof – ngordh; pushon së jetuari (kafsha): *Kishte cof lëpa.*

coftëjn – cofëtinë: ngordhësirë, kërmë: *Ajë kafsh ishte coftëjn.*

cop herë – vizitë: *Hajde t'shkëjm ni cop herë ke mixha.*

cuc – vajzë: fëmijë femër; femër deri në moshën e pjekurisë a e pamartuar: *Shëjfe rrugën oj cuc!*

cull – fëmijë: 1. djalë ose vajzë në moshë të vogël: *Sa cull ke?*
2. (fig) njeri i papjekur e i papërvojë në jetë: *Pash zotin mos bënë si cull!*

Ç

çafë – qafë; pjesa që bashkon kokën me trupin e njeriut a të kafshës: *Më dhëm shumë çefa!*

çajë – ajo; tregon një frymor a një send të gjinisë femërore larg folësit: *Çajë asht cuca ime!*

çalldis – tingëllon: lëshon tingull kur e godasim: *Çalldisin lëdrat.*

çame – e çarë; hapësirë e ngushtë për së gjati a vend i hapur tejprtej: *Pse ke vesh kto pantolle t'çame?*

çapoj - çaloj; eci duke anuar mbi njërrën këmbë ose mbi të dyja këmbët: *Nuk çapon magjeri prej veshve.*

çataj – aty; në një vend larg meje, por afër bashkëbiseduesit ose pranë një vendi tjetër të njohur: *Çataj e ke, a nuk e shef?*

çatoj – aty; në një vend larg meje, por afër bashkëbiseduesit ose pranë një vendi tjetër të njohur: *Çatoj e ke, a nuk e shef?*

çef – qafë; pjesa që bashkon kokën me trupin e njeriut a të kafshës: *Maje çefën drejt!*

çekmez – sirtar; kuti pa kapak e me dorezë, që futet e nxirret në një orendi tjetër: *Maji senet në çekmeze.*

çen – qen; kafshë shtëpiake, që mbahet për të ruajtur shtëpinë a bagëtinë, për gjah etj.: *Ki qëka si çen stani.*

çënoj - çanak; pjatë ose tas për të shërbyer gjellën: *Fute çorbën në çënoj.*

çep – qep; 1. kap me pe të shkuar në gjilpërë anët e copave prej pëlhure, prej cohe, prej lëkure etj: *Çepi pantollët se të qëkan ça.* 2. (fig) *Çepe gjëjen!*

çepë – qepë: perime me gjethe si gyp i gjatë e i hollë, që nxjerr lule të vogla dhe fara të imëta dhe që bën kokë nën dhe: *Nuk prishet desma për ni çep.*

çeramide – tjegull; pllakë e hollë për të mbuluar çatitë e ndërtesave: *Mloje çatajn me çeramide.*

çërb - çorbë; 1. supë e trashë dhe zakonisht me përbrendëse bagëtish: *Qëka çërbë e keçe.* 2. diçka e përzier pa rregull e pa shije, diçka e ngatërruar dhe e paqartë: *E bëne punën çërb.*

çikman – dollap i madh në dhomë i mbyllur me kapak. *Mshele çikmanin!*

çikmek – shul: dru i trashë a shufër metali e lëvizshme, që shërben për të mbyllur portën ose dritaren përbrenda: *Veja çikmekun portës!*

çish - çfarë; përdoret kur pyesim për natyrën, llojin, tiparet ose veçoritë e dikujt a të diçkaje etj.: *Çish thae?*

çitu – këtu; në një vend të caktuar, afër nesh: *Ulu çitu!*

çose – burrë pa qime në fytyrë: *S'e sheh që asht çose?!*

D

dajek – dajak; shkop i gjatë e i trashë: *A e don ni dajek të majr?*

dallap – dollap; 1. Orendi për të vendosur gjëra brenda si rroba, enë etj: *Vej ent në dallap!* 2. dritare; *Dil e shëjft në dallap a thkati kush.* 3. mjet për pjekjen e kafesë: *Pjeku kafen në dallap.*

darit / dajrit – dhuroj, i jap dikujt diçka (para): *Të hënën daritet nusja.*

dëfter (t) – fletore; disa fletë të lidhura bshkë në mes dy kapakësh: *Shkruj në defter!*

dëftoj – tregoi; i nxjerr përpara dikujt një gjë për ta parë: *Çish ka zemra e dëfton ftajra.*

deja – daja; vëllai i nënës: *Ai është deja im.*

dekëjk /dakajk (t) - çast; kohë shumë e shkurtër: *Nuk rri ma asni dakëjk.*

dëkërr – dokërr; copë kocke a diçka tjetër e fortë: *Ata lunin shkop e dëkërr.*

demel – dembel; që nuk ka dëshirë të punojë: *Ça demeli si asht ki shoku em!*

dënoj – pakësoj; zvogëloj numrin, vëllimin a sasinë e diçkaje: *Dënoje pak tufën e dhenve.*

dëra – dora; gjymtyrë e trupit të njeriut: *Nuk e preka me dër.*

dërza – doreza; veshje dore prej leshi, meshini etj.: *Gjishja thuri dërza për mu.*

desëm – dasmë; festë me rastin e martesës: *Të hëngshim desmën!*

dete – baba; prindi mashkull kundrejt fëmijëve të vet, atë: *Or dete, m'u hum lëpa në mal.*

dexha – daja; vëllai i nënës. *Ai është dexha im.*

di – dy; numëror: *Ma i vëgli asht di vjeç.*

dilli – dielli; trup qiellor që ndriçon dhe ngroh Tokën: *Dilli sot ka dalë shumë herët dhe ka djegë majsrin në arë.*

dimëjt – dymbëdhjetë; numëror: *Viti ka dimëjt muj.*

disha – dija; kam njohuri ose të dhëna për dikë a për diçka: *E disha se dë vish.*

divanhone – paradhomë, ballkon i mbuluar: *Rregulloje mirë divanhonen!*

divon – divan; kolltuk, shtrat i ngushtë anës murit të dhomës: *U ul në divon.*

dizet – dyzet; numëror: *Ishin mbledh dizet vet.*

dorë – dëborë; reshje me kristale të bardha: *Shumë dorë paskara!*

dredhza – luleshtrydhe; një frut i vogël i kuq, me lëkurë të njomë dhe me shumë fara në sipërfaqe, i ëmbël dhe aromatik: *Dredhzat ishin pjek.*

du - dua; Kam një ndjenjë dashurie, miqësie e dhembshurie për dikë a për diçka: *Sa e du cucën teme!*

due – dua; Kam një ndjenjë dashurie, miqësie e dhembshurie për dikë a për diçka: *Sa e due cucën teme!*

durt – duart; gjymtyrët e trupit të njeriut: *Nuk e zuna me dur.*

DH

dhallt – dhallë; kos i holluar me ujë: *M'jep pak dhallt!*

dhandër – dhëndër; djali që po martohet ose që sapo është martuar: *U bëfsh dhondër!*

dhei – dheu; shtresa e sipërme e kores së Tokës: *A të muloftë dhei!*

dhëjt – dhjetë; shifra dhjetë (10): *Punon sa për dhëjt.*

dhelpën – dhelpër; kafshë grabitqare e shkathët e dinake: *Kishte hangër dhelpna di pula. 2. (fig) njeri shumë dinak: Asht ni dhelpën ai...*

dhem – dhëmb; ndiej në trup diçka që më mundon: *I dhem shumë e vramja.*

dhgajll – thëngjill; 1. copë e vogël druri a qymyri e ndezur mirë: *S'paska met asni dhgajll në sëb. 2. (fig) njeri të cilit nuk i kuptohet qëllimi që ka: Paske qenë ni dhgajll i mulum!*

dhom/dham – dhëmbë ; eshtrat e vogla të ngulura në të dyja nofullat, që i shërbejnë njeriut ose kafshës për të copëtuar e për të përtypur ushqimet: *Mos m'i zbardh dhomt ashtu!*

E

edepsëz (t) - i pacipë, që nuk ka fare turp: *Ik mor edëpsëz!*

egjër - elb, bimë barishtore që përdoret për një lloj kafeje, birre etj: *Si t'i rrajsësh me egjër kta të shkretë.*

elp – elb; bimë njëvjeçare, me kalli sit ë grurit, që mbillet zakonisht për tagji: *Ki asht elp i egjër.*

estrafkulla (t) – larg qoftë; fjalë që përdoret nga besimtarët mysliman: *Estrafkulla sa ke hangër!*

ezhdërha – kuçedër; figurë e tregimeve ose e përrallave popullore: *Dukej si një ezhdërha nga larg.*

F

fëjk – fik; shuaj zjarrin, dritën etj: *Ajo fëjku dritën.*

fëjs – fut; e vë ose e çoj dikë a diçka brenda në një vend të mbyllur, të fshehtë a të mbrojtur: *E fëjti ne xhep.*

fëjs/fajs – fis; grup njerëzish që kanë të njëjtin gjak: *Janë shumë fëjs i math..*

fëla – fola; kam aftësinë për të shqiptuar fjalë: *I fëli shumë ashpër.*

felek – fat; fuqi e panjohur që mendohet se percakton gjithcka që i ndodh njeriut në jetë: *Vish jelekun e prajt felekun.*

fërgjëj – fërgoj; gatuaj me yndyrë, duke e përzier derisa të skuqet: *Ajo fërgjëj voe për mgjes.*

ferman – urdhër; detyrë q jepet nga një organ më i lartë, nga një epror etj. Dhe që duhet zbatuar pa kundërshtim: *Ki ferman duhet zbatu.*

fertomë – furtunë; dukuri natyrore që shkaktohet nga shpejtësia e erës: *Ishte fertomë e madhe atë ditë.*

fesat – ngatërresë/intrigë; veprim që bëhet me qëllim të keq prapa krahëve të dikujt: *Tek pragu u zu fesati.*

fi – fle; kur je në gjumë: *Fi herët se dë ngrehësh nesër herët.*

fjek – flak; e hedh diçka tutje menjëherë e me forcë: *Fjeke përtoke se s'ka ç'të duhet!*

fjekë – flakë; valë e ndritshme gazi ose avulli të ndezur, zakonisht e kuqe, që del lart nga zjarri: *Paska mor fjek shpaja e Filan Fistekut.*

fjet – fletë; krah shpendi ose insekti: *Fjetët e zëgut ishin dëmtu.*

fjatur – flutur; kandërr fluturuese, me katër krahë të mbuluara me luspa të imëta si pluhur e me ngjyra të ndryshme: *Kjë fushë paska shumë fjutra.*

fkas – thërres; i flas dikujt me zë të lartë, që të më përgjigjet, që të më vijë pranë etj.: *I fkati por nuk e ngjoi.*

flliç – fëlliç; bën pis diçka: *Ishte flliç nga krëja te kamt.*

fremë – fryme; ajri që thithim e nxjerrim nga mushkëritë: *Kishte probleme me fremën.*

Froj/fraj – fryj; nxjerr frymën me vrull drejt diçkaje, çoj një rrymë ajri mbi të: *Froj kafes se asht e nxehtë.*

frushkë – thikë; mjet i vogel me prese te vogel metali e me doreze: *Ai mori frushkën për të prerë bukën.*

Fteku – kujtohu; të bie ndërmend diçka që ke parë ose degjuar më parë: *Iu ftek se ku e kishte pa ma para.*

ftere – tigan; enë e rrumbullakët metali, me buzë të ngritura dhe me bisht, që përdoret për të skuqur a për të gatuar: *Vene fterën në zerm.*

ftoft – ftohtë; që ka temperaturë të ulët: *Qëka shumë ftoft.*

ftue – ftua; pemë që bën kokrra të mëdha e të forta në ngjyrë të verdhë: *Sa më hahet ni ftue!*

fug/fugj – hidhe; flak dikë a diçka ose e shtyj në një drejtim të caktuar: *Fugi llomët në kosh.*

furrojk/furraj – furrik; vend si fole e madhe me bar ose me kashtë, ku shpendët shtëpiakë bëjnë vezët dhe çelin zogjtë: *Furroju ishte mush pjët me voe.*

G

galiba (t) – ndoshta; përdoret për të shprehur dyshimin ose mundësinë për diçka. *Galiba vjen sët masdite.*

gët – gotë; enë e vogël dhe e thellë, zakonisht prej qelqi: *Më merr një gët me ujë dhe mu.*

grajfi – mburrem; lavdëroj veten para të tjerëve: *Shumë grajfi Filani në konak.*

grehu – ngrihu; i kërkoj dikujt që të ngrihet nga vendi ku është ulur: *Grehu prej ktu se dë ulem un'.*

grësh – fasule; bimë bishtajore njëvjeçare, me kërcell përdredhës: *Sonte për darkë kemi grësh.*

grezhd – grazhd; vend i rrethuar brenda në një stallë ose pranë saj, ku u hidhet ushqimi kafshëve: *Çoje ushqimin e metun në grezhd.*

grikholla – pushkë; armë zjarri me tytë të gjatë që mbahet në krah. *Të lumtë grikholla!*

grikse – grykëse; veshja e sipërme dhe e gjatë prej pëlhure, e hapur përpara ose prapa, që mbahet nga vajzat në shkollë ose në punë: *Msusja kishte veshur grikse sët.*

grraç – zhguall breshke. *E kishte shpajnën si grraç.*

grue – grua; njeri i seksit femëror: *Po vite ni njeri dhe ni grue.*

gugare – (fig) bisedoj; flas me një njeri a me shumë njerëz të tjerë për një çështje: *Dhe kjo Dibra bën gugare.*

guliç – lakuriq; që nuk ka asnjë rrobë në trup: *Ishte guliç fare.*

gulugutka - luleshtrydhe; barishte me lule te bardha, që bën kokrra si të manaferrës, por më të mëdha, të tulta, të kuqe, të ëmbla: *Na pru babi një qese me gulugutka.*

GJ

gjal/gjel – bir; djali kundrejt prindërve të vet: *Merre gjalin nga kopshti.*

gje – dje; në ditën para të sotmes: *Gje ra shumë shaj.*

gjegs – djegës; që të djeg kur e ha: *Ha ni spece gjegse.*

gjerdh – gardh; thurimë përqark një kopshti, një oborri etj.: *Mos i len delet të delin prej gjerdhi!*

gjers – djersë; lëng i tejdukshëm si ujë, që del nga disa gjëndra të nënlëkurës kur bën shumë nxehtë: *Më kanë mulu gjerst!*

gjet- bleta; mizë e dobishme, me krahë e trup të mbuluar me push, që bën mjaltn e dyllin: *Mos e trazo gjetën!*

gjeth – djathë; bulmet i fortë, që bëhet duke zënë qumështin me me maja: *Sa më hahet bukë me gjeth!*

gjisht – gisht; secili prej pesë zgjatimeve në fund të dorës ose të këmbës së njeriut: *Kam vra ni gjisht me çakajç.*

gjojë – gojë; organ në pjesën e poshtme të fytyrës, që ka nofullat, dhëmbët, gjuhën, buzët dhe që shërben për të ngrënë, për të pirë etj.: *Mshele at' gjojë!*

gjuj – bluaj; e bëj miell (drithin) a pluhur (diçka tjetër): *Shko e gjuj majllin në mullaj!*

gjur – gur; lëndë e fortë e thyeshme dhe e patretshme, që gjendet brenda tokës ose sipër saj dhe që përdoret në ndërtim: *Hiqi gjurt nga rruga.*

H

haber – lajm; njoftim i shkurtër: *A ke naj haber për mu?*

hae – haje; përtype dhe kapërdije diçka për t'u ushqyer: *Hae supën e mos u qaj.*

hali – vegjëli; shtresat e gjera e të varfra të popullit: *Ban gajret, mori hali.*

hallallshtëjsem – i jap hallalin dikujt, përshëndetem për të fundit herë me dikë: *U hallallshtëjsem me gjishen.*

hanë – hënë; trup qiellor që rrotullohet rreth Tokës: *Fmija pa nanë si nata pa hanë.*

hapsane – burg; ndërtesë e posaçme, k mbahen të dënuarit me heqje të lirisë: *Ra në hapsane.*

harasan – gëlqere; lëndë e ngurtë dhe e bardhë, që përftohet nga djegia e gurëve që përmbajnë këtë lëndë, e cila përdoret në ndërtim: *Hidh ma shumë harasan.*

hatër – anësi; përkrahje me anësi; *Nuk po maj asni me hatër.*

hatikat – respekt; ndjenja e vlerësimit për dikë: *Dalin e fëlin me hatikat.*

haxhek – oxhak; ndërtim i posaçëm në anë të një dhome a në një ndërtesë, me vatër a me vend ku zihet zjarri dhe me pjesën e hapur deri mbi çati, nga del tymi jashtë: *Qëka zanë haxheku!*

hazbi – vullnetar; ai që e kryen një punë, një detyrë etj. vullnetarisht: *Dibra mbetet prap hazbi.*

hiki – iki; largohem nga një vend, vete diku: *Hiku me bisht ndër shalë.*

hismet – hyzmet; shërbim; përkujdesje: *Un' i bëj hismet gjithit tim.*

hitha – hithra; bimë e egër, që e ka kërcellin dhe gjethet plot me qime djegëse: *Bëj ni pët me hitha.*

huj – e huaj; që është i dikujt tjetër: *Pse i fële vocit t'huj!*

hujç – gabim; *Më shkëj kama hujç.*

hull – afro; e çoj më afër, e sjell pranë: *Hullu pak ma knej.*

hup – humb; nuk e kam më dikë a diçka dhe nuk e di ku është: *A ke hup xha?*

huzur – rehati; gjendje pa shqetësime e pa mundime, tërësia e kushteve për të jetuar mirë e pa mungesa: *Lan punt e po rinë në huzur.*

ibret (t) – i keq/ pis; i bën një kritikë dikujt: *Qëke bë për ibret!*

idhnak – zemërak – njeri qe zemërohet shpejt dhe mban inat:
Ishte nje njeri idhnak.

ihtijar – pleqeri; mosha e njeriut kur është plak: *Beba im asht ba ihtijar, s'ka ma fuqi me punu si përpara.*

ilbek – i paster/i kthjellët: *Sot çilli qëka ilbek.*

ilet – epilepsy; sëmundje e pashërueshme që të zë herë pas here: *Ishte me ilet.*

ilham (t) - vendim; fjalë nga turqishtja që është vendim gjyqi –
Sët dul ni ilham i ri.

imam (t) – hoxhe; hoxhe qe drejton lutjet e besimtarëve në xhami: *Imami thirri ezanin.*

imdat (t) – ndihmë; *Po nuk dërguat n'imdat, do te vije Dibra n'Beligrat.*

irem (t) - problem; dikush që ka probleme me zemrën: *Gjyshi nuk munet me ec shumë, se ka irem në zemër.*

iriç – iriq; kafshë me gjëmba: *Desh shkela mbi nje iriç.*

isan (t) - njeri: *Nuk u bëne asnjë isan!*

islihat (t) - këshillë; vend për pajtim: *Shqipërinë n'islihat e du.*

ismet (t) – shërbim; pna në të mirë të dikujt a të diçkë: *Ajo i bëni ismet majkut.*

ispat - vertetoj; *Duhet me ispat që s'ka faj ai njeri.*

izën (t) – leje; fjalë nga turqishtja që prdoret për të marrë leje për të ikur: *Ai kërkëj izen për të hik.*

J

jargjën - jorgan; mbulojë për të fjetur, me dy faqe bezeje, e mbushur me pambuk a me lesh dhe e qepur kryq e tërthor: *Merr jargjenin e madh për sot.*

jastëjk/jastajk - jastëk; cope e mbushur me sfungjer, pupla, pambuk etj., për të mbështetur kokën: *Sa jastëjk i butë!*

jazik (t) – jazëk; turp, faqja e zezë: *Jazik të qoftë për atë që i bëre mamit.*

jë - jo; përdoret për të mohuar, për të kundërshtuar, për të mos pranuar etj. atë që është thënë më parë: *Jë, nuk e du at dhuratën tane.*

jem - jam; folje që tregon se je diku ose je në një gjendje te caktuar: *Jem i mërzitun prej babit.*

jënxh - jonxhë; barishte shumëvjeçare, me gjethe treshe, me lule ngjyrëvjollcë, që përdoret për të ushqyer bagëtinë: *Jënxha është rritur shumë.*

jerm - kllapi; gjendje e një njeriu kur humbet vetëdijen nga zjarrmia e larte apo flet në gjumë: *Je tu fël komplet jerm.*

jesht – jashtë; në vendin a në hapësirën që nuk është brenda kufijve të përcaktuar: *Dil jesht!*

K

ka - nga; përdoret për të pyetur ku nodhet një vend a një gjë: *Ka i bie për t'shku n'Dibër?*

kacëj - kaci; lopatëz prej metali, që përdoret për të marrë prush ose hi nga vatra: *Shko shkune kacëjn!*

kacup - gur i vogël; lëndë e fortë me përmasë jo të madhe: *Gjej një kacup e ma jep mua.*

kadal - ngadalë; me shpejtësi të vogël, pa u nxituar: *Kadal bre, mos u ngut kaq shumë!*

kajuke - xhakete; veshje e sipërme prej zhguni për burra: *Sa e bukur kjo kajuke!*

kalem - laps; shufër e hollë grafiti me të cilën shkruajmë: *M'u thye kalemi në klasë.*

kallaballëjk (t) – kallaballëk; shumicë njerëzish: *Kishte kallaballëjk në pazar..*

kalp – kalb; bëj diçk të prishet, duke e mbajtur në një vend të mbyllur a me lagështirë: *U kalp çilimi në shaj.*

kamë - këmbë; pjesë trupi me të cilën njeriu ecën: *Po më dhem shumë kama.*

kandar - peshore; mjet për të matur peshën e turpave: *Sa kushton ni kandar?*

karasajnë – kajmak/ajkë; cipë e yndyrshme sipër qumështit: *Çdo ditë e haj unë karasajnën e qumshtit.*

kashmere - shaka; fjalë që të bëjnë për të qeshur ose që ngacmojnë pa të keq: *Mos bëj kashmere tani.*

katun – katund/fshat; qendër e vogël banimi ku njerëzit merren me bujqësi dhe blegtori: *Jam rrit n'katun, po tani jam shpërngul n'qytet.*

kina - rrobë; copë për te krijuar veshje: *Ku i ke marrë kto kina?*

kinxh - qengj; i vogli i deles pa mbushur vitin: Bab, a e shef sa i bukur asht ky kinxh?

kollaj - e lehtë/e thjeshte; jo e ndërlikuar, nuk është e vështirë: *Kjo është kollaj për të gjithë.*

konak - bujtinë; dhomë banimi: *Hajde ban konak te na sonte, mos rri rrugëve!*

korrent – rrymë elektrike; lëvizje e drejtuar e ngarkesave elektrike: Sot na ka hik korenti prap.

korrlík - shkop; dru i hollë dhe i gjatë që përdor bariu: *Kthehu merr korrlíkun se harrova.*

kosur - kusur; të hollat që i kthehen blerësit, kur sendi i blerë kushton më pak: *Më thkej 100 lekë kosur.*

krahën - krehër; mjet prej plastike që përdoret për të krehur flokët: *A mbarove me at krahën?*

kraje - kokë; pjesa e sipërme e turpit të njeriut dhe të kafshëve, ku ndodhen fytyra, goja, truri etj: *Më dhem shumë krëja, dë pushëj pak.*

krëje - kokë; pjesa e sipërme e turpit të njeriut dhe të kafshëve, ku ndodhen fytyra, goja, truri etj: *Më dhem shumë krëja, dë pushëj pak.*

krëjp - kripë; lëndë e bardhë kristalore dhe e tretshme, që përdoret për t'i dhënë shije gjellës: *E paske mëjt në krëjp!*

krohën - krehër; mjet prej plastike që përdoret për të krehur flokët: *A mbarove me at krohën?*

kshaj – qershi; kokrra te vogla, te kuqe a të verdha dhe me bërthamë, që rriten në pemë: *Kshajat qëkan bë të majra këtë vit.*

kshu - kështu; në këtë mënyrë ose në këtë gjendje: *Kshu bëhet kjo punë.*

ksulë - kësulë; lloj kapelepa strehë, zakonisht prej pëlhere: *Vnoje ksulen se bën ftoft jashtë!*

kulumona - manaferra; kokrra te zeza si të manit, që rriten në shkurre: *Ua çfarë kulumonash paska ktu!*

kum - kam; zotëroj një pronë, para etj: *Kum për t'shku te shpia e shokut nesër.*

kumpire - patate; perim që rritet në tokë: *E mbushëm koritën me kumpire për dimër.*

kurëjt/kurit - govatë; enë e madhe prej plastike që përdoret për të larë: *A ma ep pak kurëjtën?*

kurt - oborr; vend me hapësirë dhe gjelbë rim: *Hajde lujm në kurt!*

kushar - hambar; vend ose arkë, ku mbahet mielli, drithi etj: *Këtë vit kushari u mush qët.*

L

lagavajë – lagashi; bie shiu pa pushim: *Bie shaju lagavajë.*

lama – lëmë; shesh i vogël me një strumbullar në mes, ku vihen të lashtat për t'u shirë me kuaj: *Shaje grunin në lamë!*

lang – lëng; lëndë e hollë rrjedhëse e pa formë: *I pëlçen shumë lëngu i mollës.*

largj – larg; në një vend të largët: *Shkolla ime asht shumë largj.*

laznor – i përkëdhelur: *Gjel laznor.*

lēfka – zemër; (fig) qendër e ndjenjave dhe e dëshirave më të thella, e gjendjes shpirtërore etj.: *Lēfka e nanës ti!*

lekën – lakër; perime me gjethe të gjera, të mbledhura e të ngjeshura në një kokë të madhe: *Kishte bē gjellë me lekën.*

lēpa – lopë; kafshë shtëpiake ripërtëritëse dythundrake, që mbahet për qumështin, për mishin e për lëkurën: *Dil e kullot lēpën.*

ligjen – legen; enë e madhe e rrumbullakët dhe mjaft e thellë, që shërben për të larë etj.: *E mushi ligjenin me ujë.*

lugjë – lugë; send metalik që përdoret për të ngrënë: *I ra lugja në tokë.*

LL

llahure – lahur; pëlhurë e hollë njëngjyrëshe për petka grash: *Kjo bluzë të rri si llahure.*

llahus – lehonë; grua që sapo ka lindur fëmijë ose gjatë disa ditëve pasi ka lindur fëmijën: *Nuk del dot sepse është llahus.*

llallangëja – ushqim i bërë me brumë të hollë pa maja, që gatuhet në një tigan. *Ne po shkojmë të bejmë llallangëja.*

llamarëjn – llamarinë; teneqe e trashë, që përdoret për të mbuluar çatitë, për ullukë dhe enë të ndryshme: *Ma ep at llamarëjnën atëj.*

llamatinë – llambë; poç qelqi, me fije metalike a me gaz, që ndriçon me rrymë elektrike ose përdoret si pajisje në aparate të ndryshme: *Qëka djeg llamatina.*

llapa – gjuha; Organ i njeriut që ndodhet në gojë; njeri që flet shumë dhe përciptazi: *I është zgjatur shumë llapa atij.*

llatëjng/llatajng – veshjë tradicionale: *Kërcimtarët ishin veshur me llatëjnga në shfaqje.*

llavesh - çallavesh; njeri i paaftë, shkatërraq: *Qenka një llavesh ky!*

llomë – llambë; mjet ndriçimi me lëndë djegëse dhe me fitil, që mbulohet me një poç të gjatë prej qelqi: *Mushe llomën me vajguri.*

llome – mbeturinë; 1. ato që kanë mbetur nga diçka e shkatërruar: *Hidhi ato llomet në kosh!;* 2. (fig) njeri i keq: *Sa llome si je!*

M

magjer – gomar; kafshë me veshë të gjatë, që mbahet për ngarkesë. *Mushe magjerin me bar.* 2. (fig) njeri i trashë nga mendja: *Ik more magjer!*

mair/mëir/meir/moir – mirë: me cilësi të mirë ose ashtu si duhet: *A ke qanë mair me shnet?*

majrpo – mirëpo; lidhëz që lidh një fjali kundërshtore: *Un' erdha ma vonë majrpo nana nuk më bërtjti.*

marëj – mbaroj; e kryej plotësisht diçka, i jap fund. *Ene pak edhe e marëj at punë.*

masanaj – pastaj; pas pak kohe, më vonë: *Shko çtahaj se masanaj dë jetë vonë.*

masanëj – pastaj; pas pak kohe, më vonë etj: *Do e bëj masanëj atë punë.*

mashën – kasolle; vend ku mbahet ushqimi i kafshëve dhe drutë: *Shko merr pak dru në mashën!*

mashtapë - gotë; enë e vogël dhe e thellë, zakonisht prej qelqi, që përdoret për të pirë ujë: *Ma mush një mashtapë me ujë.*

math – madh; që ka trup, vëllim, shtrirje a përmasa mbi mesataren ose mbi të tjerët: *Ai asht shumë i math.*

mazun – i hidhëruar; që është i mërzitur ose i hidhëruar: *Ç'ke, or bir, si rrajn mazun?*

mbarre/marre - turp; ndjenjë turbullimi e hutimi. *U bë me mbarre nga pyetja që mori.*

mçaj – fshij; heq pluhurat, lëmishtet e papastërti të tjera me fshes, me leckë etj.: *Mçaje venin me netull.*

mçef – fsheh; e vë diçka a dikë në një vend që të mos e shohin ose të mos e gjejnë të tjerët: *E mçefa, që të mos e gjente njeri.*

meik/maik/majk – ai me të cilin kemi lidhur miqësi, që na vjen në shtëpi për vizitë, na ndihmon etj.: *E kum majk të mair.*

mëjk - mik; një njeri me të cilin kemi miqësi, që na vjen në shtëpi për vizitë, na ndihmon etj.: *A kush na paska ardh mëjk sët!*

meleq – engjell; i dërguar i Zotit, që përfytyrohet si njeri me krahë: *Më dul para sajsh ni meleqe.*

menar - i mençur; që di shumë, i ditur. *Hiqet si njeri menar.*

mene - mendje; aftësia për të menduar, për të njohur dhe për të pasqyruar botën. *E ka lën menja fare.*

mesele – rrëfim; ndodhi që rrëfëhet me gojë; histori e shkurtër: *S’di si u futa në këtë mesele.*

miç - miq; – ata me të cilët kemi lidhur miqësi, që na vijnë në shtëpi për vizitë, na ndihmojnë etj.: *I kum miç të mair.*

mide – oreks; dëshirë a ëndje për të ngrënë. *Ajo kishte mide të çuditshme.*

mikeshë – krushk; nëna e nusës/dhëndërit ose secili nga të afërmit e tij/saj. *U ul para nesh sikur të ishte mikeshë.*

mindere - divan; ndenjëse me shpinëz për 3 ose 4 persona. *Të gjithë u ulën në mindere.*

mindil - shami; copë pëlhere katërkëndëshe për të fshirë hundët, djersën etj.: *Të pëlqen ky mindili që bleva?*

minere – mindere; shtrojë a dyshek i ngushtë që vihet zakonisht mbi një shtrat të ulët pranë vatrës për të ndenjur: *Shtraju në minere!*

mixh - xaxha; quajmë vëllain nga ana e babait: *Shkoi tek mixha për darkë.*

mixhavëjc - nusja e xhaxhait. *Ka ardh për drekë mixhavëjca.*

mojsër – misër; drithë me kërcell të fortë, që bën kallinj me shumë kokrra. *Kushari ishte qët me mojsër.*

mrena – brenda; në vendin a në hapësirën që përfshijnë kufijtë e diçkaje, në pjesën e brendshme, në brendësi: *Fajti rraçët mrena se fillëj shëju.*

mshale – mbylle: *Mshale derën kur të dalësh.*

mu - mua; përemri unë në rasën kallëzore apo dhamore: *Mu më kishin ftu në desëm.*

mue – mua; përemri unë në rasën kallëzore apo dhamore: *Mue më kishin ftu në desëm.*

mulla - barku; pjesë e trupit: *Asaj po i dhimte mulla.*

mush – mbush; shtie diçka në një enë, në një arkë etj.: *Mushe mashtrapën qët me ujë.*

mutaf – mbulesë leshi: *Kali i majr njifet nën mutaf.*

mutëj – dybek; havan druri për të rrahur orizin ose grurin; tundësi i qumështit. *A e tunde mutëjnin për sët?*

mutfak – kuzhinë; vendi i vogël që përdoret për gatim: *Shko ha në mutfak!*

N

nagazh – punë që kërkon shumë mund: *Kjë punë asht shumë nagazh.*

nal – ndal; ndërpres ecjen, lëvizjen etj.: *Sa më thkate, u nala në ven.*

nanë – nënë; gruaja kundrejt fëmijëve të vet: *Hallall të qoftë qumshti i nanës!*

nebet (t) – rojë; detyrë për të ruajtur dikë a diçka: *Paske fillu punë si nebet?*

neçez (t) – kurnac; njeri dorështrenguar: *Sa nerçez si asht, si del xha prej dëre!*

netull – fshehsë; përdorëse me melekuge, me fije bimësh të tjera a sintetike ose me degë të holla shkurreshqë shërben për të fshirë truallin, dyshtemenë etj.: *Mçaje venin me fshehsë.*

ngjoj – dëgjoj; kap ose kam aftësinë a mundësinë të kap me anë të veshit tingujt, zërat e zhurmat: *Ngjoj shumë majr.*

nixë – flokë bore; borë e imët që bie lehtë: *Sët gjith ditën ka ra veç nixë.*

nrajshi – ndryshe; n mënyrë tjetër: *Un' e disha nrajshi këtë histori.*

nurr – njeri i fjalëve të rënda; që përdor ofendime: *Ai asht një nurr se gjithnjë na bën të çeshim.*

NJ

nja – një; numri i parë në vargun e numrave të plotë, numri 1: *Veç ni nxans kishte ardh në klasë.*

njaft/njeft – mjaft; aq sa duhet, q sa mjafton: kur i thua dikujt te ndaloje dicka: *Njeft fële!*

njalt/njelt – mjaltë; lëng i trashë e shumë i ëmbël, që bëjnë bletët me nektarin e luleve: *Fëjti pak njelt çajit!*

njëf – njoh; e di se kush është, marr vesh si është dhe ç'veti a tipare ka: *A e njëf Filan Fistekun?*

njekërr – mjekër; pjesa e poshtme e fytyrës së njeriut nën gojë: *Hiqe njekërrën!*

njëll – njollë; një vend i vogël me ngjyrë të ndryshme nga pjesë tjetër e sipërfaqes, pullë: *E paske bër fanellën që të njëlla.*

njem – njomë; që ka lagështi, i njomur: *Toka ishte e njem hala.*

njëni – njëri; një që veçohet nga disa të tjerë të të njëjtit lloj: *Njëni erdh në luft' pa grikhollën me vete.*

njer – njëherë; shumë kohë më parë në të shkuarë, dikur: *Njer bën vaki këtë xha.*

o – është; ndodhet diku ose duke bërë diçka: *Mos i fël ashtu se o njeri i majr.*

ograde – tokë; copë toke pas shtëpisë: *Shko merr na dy palixhane në ograde.*

oshaf – hoshf; 1. pemë (zakonisht kumbull) e thrë në diell: *Sa oshaf të majra qëkan!* 2. (fig) njeri thatanik e i fishkur: *Ishte bë oshaf!*

P

pagure - shishe; ene e vogel prej alumini ose plastike, me gryke te ngushte: *Mushi gjithë paguret me ujë!*

paj - pi; gëlltis diçka të lengshme: *Dë naj xha për t'paj?*

palare - qer; sofër e vogël prej dërrase, ku hollohen petët për byrek etj: *Na u thaj palareja duke bërë birekun.*

palixhane - domate; perime njëvjeçre, që bënë kokrra të mëdha, të buta e të kuqe kur piquen: *Janë bërë shumë palixhanet këtë vit.*

parmendë - plug; vegël bujqësore për të punuar tokën prej druri, që tërhiqet nga kafshë: *Parmenda po na bënë shumë punë.*

penxhere (t) - dritare; nje kornizë me xham që rri hapur ose mbyllur, e vënë në mur: *Hape penxheren se u bë pak vapë.*

përrjeshta – përjashta; në vendin a në hapësirën që nuk është brenda kufijve të përcaktuar: *Shkova përjesht me pa shokt.*

perlap - i vogli i gomarit; *Dje lindi perlapi ne ahër.*

petka – veshje, ndërresa; roba, veshje: *Ishte vesh me petka të reja.*

pilef - pilaf; oriz i zier në ujë a në lëng mishi: *Sonte ka pilef për darkë.*

pill - pyll; sipërfaqe e madhe toke me pemë të dendura dhe shkurre: *Shkova për të mbledhë dru në pill.*

pjak – plak; burrë i vjetër në moshë: *Takova ni pjak të mençun.*

pjep – plep; dru i lartë i vendeve me lagështirë, me trung të drejtë e me gjethe si zemër: *U bëftë sa ni pjep!*

pjët/pjot - plot; një gjë e mbushur aq sa zë, deri në buzë: *Kova ishte pjët me rrush.*

pod - dysHEME; pjesa e poshtme e një dhome ose hapësire: *Podi është bërë me dru, po ka fillu me u prish.*

podis - përzë; dëboj a largoj me forcë dike nga një vend i caktuar: *Podis pulat nga ara e mbjellë.*

postat - lodhur; kur nuk ke fuqi/energji për të bërë diçka: *Gjyshi im është postat shumë.*

prajsh/prëjsh - prish; kur dëmton ose shkatërron diçka: *Na u prajsh makina n'mes të rrugës.*

pranon - perëndon; ulet e fshihet prapa horizontit (për diellin): *Hec ma shpejt se po pranon dilli.*

pri – prej; së bashku me një emër a me një përemër tregon: lëndën nga e cila është bërë diçka: *Kjë asht çantë pri likure.*

pubtesha – kokoshka/ pupagjel; kokërr misri e pjekur, që ka plasur dhe është hapr shumë: *Ishalla bëjmë pubtesha sone!*

pulic - mbajtëse enësh; vend ku lihen enët për të ndenjtur ose tharë: *Vëri enët një për një në pulic.*

puren – ferrë e madhe; shkurre të ndryshme të egra me shumë degë e me gjemba: *Kujdes kur të kalëjsh purenin!*

Q

qak - plak; njeri i vjeter në moshë: *Kishte vdekur qaku që takum dhe.*

qanz - plëndës; organ i brendshëm të kafshët ripërtypëse, që shërben për trtjen e ushqimit: *Nana bëni paç me qanzin e kecit.*

Qas/qes - plas; bëj që të shpërthejë me forcë e me zhurmë një lëndë: *Qasi lufta mes Ukrainës dhe Rusisë.*

qeh - pleh; bajga, bime të kalbëzuara etj., që rrisin pjellorinë e tokës: *Vjen erë e keçe prej qehut.*

qek - pjek; vë një ushqim në furrë ose mbi zjarr, që të bëhet për të ngrënë: *Keku u qek, shtrojeni tavolinën.*

qek - plak; njeri i vjeter në moshë: *Kishte vdekur qeku që takum dhe.*

qeka - takohem; ndesh dikë diku dhe përshëndetem: *U qeka me tezen në rrugë.*

qep - plep; dru i lartë i vendeve me lagështirë, me trung të drjtë e me gjethe si zemër: *Qepi ishte tepër i lartë.*

qergull - pjergull; hardhi që ngrihet mbi një shtrat a ngjitet nëpër drurë: *Qergulla qenka që të me rrush.*

qershoj - qersh; kokrra të vogla, të kuqe a të verdha dhe me bërthamë, që rriten në pemë: *Qershojat qëkan bë të mira këtë vit.*

qeshk - pjeshkë; kokrra të tulta ngjyrë portokalli në të kuqerremte, të mbuluara me push dhe me bërthamë: *Nesër do mbledhim qeshkat që janë bë.*

qesht - plesht; parazit i vogël në ngjyrë kafe të errët, që kërcen, pickon e thith gjak: *Çeni ishte mush me qeshta.*

qët - plot; një gjë e mbushur aq sa zë, deri në buzë: *Kova ishte qët me rrush.*

qetër - tjetër; përdoret për të treguar një lloj tjetër të diçkaje: *Për qetër gjë e kisha fjelën.*

quhër - kasolle kafshësh; vend strehimi për kafshët: *Gjyshi im përkujdeset çdo ditë për quhrin e tij ...*

R

rakoj – raki; pije alkoolike që nxirret nga rrushi apo dicka tjetër: *I kishte dal rakoj shumë e majr sivjet.*

ranajt – rëndit, rreshtoj: Ajo ranajti librat e vet.

ranë – rërë; grumbull kokrrizash te imëta, që vijnë nga thërrmimi i gurëve dhe i shkëmbinjve: *Cullt po lujn me ranë n'Dri.*

ravë – shteg; rrugë e ngushtë: *Për të shkuar atje, duhet të kalosh përmes një rave të gjatë.*

razi – detyrim; marrëveshje apo detyrë të cilën një person duhet ta bëjë: *U bënë razi dhe ika.*

resëm (t) - fotografi; figura e diçkaje apo fytyra e një njeriu e riprodhuar në letër: *Pashë një resëm t'vjetër n'mur.*

rixha - lutje, kërkesë; i lutesh një njeriu për diçka: *I bëri rixha zotit që ta shpëtonte.*

rizë – shami, peshqir; shami e bardhë te cilën e lidhin nënat në koke: *Nana mante gjithnjë një rizë të bardhë në kraje.*

S

sabeh – sabah; koha kur dielli shfaqet ne horizont: *Do të hikim para sabahut.*

saber – durim; aftësia për të qënë i duruar: *Bëj sabër.*

safoj/safaj – safi; i papërzier me diçka tjetër, i thjeshtë: *Ma bëj ni kafe safoj.*

sardi – çarçaf; mbulesë pëlhure q shtrohet mbi dyshek ose i vihet jorganit a batanijes në anën e brendshme: *Palosi sarditë dhe leni maj krevat.*

satac – sitë; enë me vrima për të kulluar ushqimin: *Kulloj me satac!*

sëjll – sillë; e ngrëna e mesditës: *Mas pesë dakëjka dë shtrëjm sëjllën.*

sekëlldis – sëkëlldis; i sjell sekëlldi; e hidhëroj, e brengos: *Na sekëlldisi kot sa për bela.*

setre – setër; pjesa e sipërme e kostumit: *Gjishi vari setrën mas dere.*

skuliç – qoshe ; kënd, cep; vend që kufizohet nga dy anë; *Kishte pluhun në çdo skuliç.*

soi/sai – sy; organi i të parit te njeriu dhe te kafshët. *Të qeshin sojt!*

supravojs - rregulloj; vë në rregull ose sjell përsëri në rregull diçka: *Mami më tha të supravojs shpojn.*

SH

shëi – shi; reshje që bie pika-pika. *Ka fillu me ra shëj.*

shërvete – shami; copë pëlhure katërkëndëshe, e cila perdorej nga burrat dhe gratë për t'u zbukuruar: *Sa shervete të bukur paske!*

shkam – 1. shkëmb; gur shumë i madh. *Hipëm majë atij shkamt për me pa fshatin.* 2. stol; ndenjësë e ulët dhe pa shpinëz: *Afroma pak shkamin se u lëdha.*

shkëj – shkoj; lëviz me këmbë a me një mjet nga një vend në një tjetër: *Nuk dë shkëj në shkollë sët.*

shkrem – plëndës; organ i brendshëm te kafshët ripërtypëse, që shërben për tretjen e ushqimit: *Nana bëni paç me shkrem.*

shkrepse – shkrepësë; kuti me kunja të vegjël druri me një kokë me lëndë ndezësë për të shkrepur: *A ke naj shkrepse me ndez çkët çibuk?*

shnosh – shëndosh (ka shëndet të mirë). *Ishte shnosh e majr.*

shof – shikoj; i hedh sytë dikujt a diçkaje: *Nuk du ta shof ma at njeri.*

shoj/shëj – lëshoj; e lë të bjerë nga lart poshtë, të varet lirisht ose të mbështet mbi diçka: *Po shon lëpën në livadh për të ngrënë.*

shpëj – shpoj; hap një vrimë tej e tej. *Ma shpëj gjishtin me gjilpan.*

shpëjrt – shpirt; bota e brendshme e njeriut. *M'u gzu shpëjrti kur e pashë!.*

shpuret – sobë; pajisje për ngrohje a për gatim. *E paske të re kët shpuret.*

T

taklloj – trokas; i bie derës, dritares etj: *Taklloj disa herë, po se hapi kush.*

tamaf – lakmi; dëshirë e madhe, për të pasur diçka ose dikë për vete: *Kishte tamaf të madh.*

tapanxhë – lloj arme e vjetër: *Mori tapanxhën e dul prej konaku.*

tarbihat (t) – tabiat; zakon: *E paske bë tarbihat!*

tëi/tai/taj – ti; tregon njeriun a sendin, të cilit i drejtohem: *E ç'je një taj!*

tekhe – këtej; ne këë anë, në anën ku ndodhemi: *Hajde tekhe!*

tëposht – poshtë: në lartësi të vogël nga toka ose nga një sipërfaqe tjetër në drejtimin pingul: *Shkoi tëposht.*

tëqe – tutje; larg meje, atje tej: *Shko tëqe.*

tërfoj – tërfil; barishte me gjethe të përbëra nga tri gjethëza, që mbillet si ushqim për bagëtinë: *Fusha ishte mush me tërfoj.*

tërkujzë – 1. litar me lesh dhie; *E lidhi me terkuze.* 2. (fig) e bej diçka më të madhe: *E bëne tërkujz tahaj.*

tërma – lart; në largësi të madhe nga toka ose nga një sipërfaqe tjetër në drejtimin pingul: *Ec tërma.*

tërnakop – kazmë; vegël e metaltë me bisht druri, që shërben për të gërmuar tokën: *E punoi gjithë venin me tërnakop.*

tërqëte – lopatë; vegël dore që përdoret për të gërmuar ose mbledhur dhera: *E punëj gjithë venin me tërqëte.*

tërtajk – fuqi; aftësia e njeriut për të bërë diçka: *I dha tërkajk tëposhtë.*

tlin – gjalpë; yndyrë e trashë që nxirret duke rrahur qumështin e bagëtime: *Lyje bukën me tlin.*

TH

thëi – thoi; shtresë e hollë mbrojtëse, që është e lidhur fort me mishin dhe që mbulon majat e gishtërinjve të duarve e të këmbëve të njeriut. *E gërvishti me thëj.*

thëjka/thajka – thika; mjet i vogël me një presë të gjatë prej metali e me dorezë. *Prajte bukën me thëjk.*

themra – thembër; pjesa e prapme e shputës së këmbës: *Kam vra themrën.*

thënja/thanja – thinja; qime të zbardhura në flokë, në mjekër, në mustaqe etj: *I kishin dalë pak thënja.*

thum – thumb; pjesë e zgjatur dhe e fortë në fundin e barkut të disa kandrrave me të cilën ato të shpojnë: *Kujdes nga thumi i bjetës!*

U

udute – zakone; rregull a normë në mënyrën e jetesës. *Ishte një familje me udute.*

uflagi – petës; shkop i hollë e i lëmuar për të holluar petët: *Hapi petat me uflagi!*

uftull – uthull; lëng i thartë që del nga tharmëtimi i lëngut të rrushit ose i pemëve të tjera: *Uftulla e fortë e prish kazanin.*

ugrade – kopsht para shtëpisë: *Gjithë atë ugrade e ka mbjellë me lule.*

ullumadhe – kurnac; dorështrënguar, që kursen tej masës: *Sa ullumadhe paska qenë!*

ungju – ulu. *Ungju të fëlim njer mor gjel!*

urdi – shumicë njerëzish: *Ishte bë urdi e madhe.*

uxhak – oxhak; vendi në anë të një dhomë a në një ndërtesë, bashkë me pjesën e hapur deri mbi çati, ku ndizet zjarri dhe shkon tymi jashtë. *Pastroje najherë at' uxxhak!*

V

va – ua; trajtë e shkurtër e bashkuar: *Va dhash juve librat.*

vakaj/vakëj - vaki; ndodhi, ngjarje: *Çish paska bë vakaj?*

vakt (t) – kohë; vazhdimi e kalimi i pandërprerë i minutave, i orëve, i ditëve etj: *I erdh vakti për t'u martu.*

vazhdëj – vazhdoj; vijoj të bëj diçka: *Vazhdëj lëja.*

vdër – borë; reshje me kristale të bardha: *Ra vdëra e parë.*

vdesh – zhvesh; heq një rrobë nga trupi: *E vdeshti xhaketën shpejt.*

vdeth – zbathur; pa këpucë e pa çorape: *Mos hec vdethun!*

vegjël – vegël; mjet i thjeshtë dore për të bërë një punë: *M'i ep vegjlat e puns.*

vëj/voj – vaj; lëng i yndyrshëm që nxirret nga farat a nga kokrrat e disa bimëve: *Vëj ullini.*

vëjç – viç; pjella e lopës dhe e disa kafshëve të tjera deri në një vjeç: *Vëjç me lara.*

vëjll – vjell; 1. nxjerr prej stomaku nga goja ushqimin a diçka tjetër: *Vëjlli fmija.* 2. (fig) flas shumë keq për dikë a për diçka: *Mos vëjll vner për mu!*

ven – vend; sipërfaqe toke me veçori të caktuara fizike e gjeografike: *Ven malor.*

venë – verë; pije alkoolike, që nxirret zakonisht nga tharmëtimi i mushtit të rrushit: *Kjë qëka vënë e vjetër.*

vergji - taksë për shtëpi: *Kjo asht vergji e randë!*

veshtar - dëgjon mirë: *Plak veshta.*

vëz – vozë; 1. enë e madhe, e rrumbullakët e me bark të gjerë: *Mushi një vëz me turshi.* 2. njeri i shëndoshë e me bark të madh: *Qëke bë si vëz!*

vgjerr – 1. vdjerr; humb, nuk e ke më dikë a diçka dhe nuk e di ku është: *Kam vgjerr dhent në mal.* 2. djerr; tokë a arë që lihet pa u punuar për disa vjet: *E lanë arën vgjerr.*

vilat – krahinë; pjesë e një vendi, me kusht e karakteristika të veçanta klimaterike: *Vilat malor.*

vjetra – viça; pjella e lopës ne numrin shumë, deri në një vjeç: *Sa vjetra ke në ahër?*

vjetun - dash njëvjecar; *Këtë vjetunin do e marr unë.*

vlla – vëlla; djali kundrejt fëmijëve të tjerë me prindër të njëjtë: *Ki asht vllai im.*

voc – djalë; fëmij mashkull deri në moshën e pjekurisë: *Ngjom mu, or voc!*

voe – vezë; kokërr me lëvozhgë, që e pjellin femrat e shpendëve, të peshqve, të disa zvarranikëve etj: *Sa voe bën pulat sët?*

vorr – varr; gropë ku vihet i vdekuri: *Qënkë bë si me del prej vorri!*

vrajk/vrëjk - shpejt; duke nxitur, në mënyrë të shpejtë: *Sa vrajk na i qaki kto nuset e reja!*

XH

xha – gjë; diçka lëndore e botës jot ë gjllë, që rroket nga shqisat si e veçantë: *Jë çdë xha si shkëlçen asht fjëri.*

xhade – rrugë; rrip toke i rrahur a i shtruar për të kalur njerëzit, kfishët dhe mjetet e transportit: *Dil në xhade se erdha!*

xhahuze – shpirtzezë; që ua do të keqen a u bën keq të tjerëve: *Asht ni xhahuze ajë...*

xhaja – bagëtitë; kafshë ose kandërr: *Duhet me ushqy xhan e xhell.*

xhel – gjel; mashkulli i pulës, këndes: *Ngrehu se knëj xheli!*

xhemat (t) – shumë njerëz të mbledhur në varrim. *Kishte shumë xhemat.*

xhevap – përgjigje; fjalët që i thuhën a i shkruhen dikujt që na është drejtuar: *Sun i ap xhevap çtahaj.*

xhifshek – hapësirë boshe: *Më shkëj kama xhifshek.*

xhinaf – gjynah; gabim, faj, diçka e keqe a e dëmshme: *Sa xhinaf si je!*

xhishi – gjyshi; i ati i babait ose i nënës: *Un e du shumë xhishin.*

xhisht – gisht; secili prej pesë zgjatimeve në fund të dorës ose të këmbë së njeriut: *Sa xhishta të vëgjël paske!*

xhumlek – këmishë; veshje e lehtë prej pëlhure, me mëngë, që mbërthehet përpara e mbahet në pjesën e sipërme të trupit: *Qëka shumë i bukur ki xhumlek!*

Z

za – zë; tingull, afërësi tingujsh, që përftohen në grykën e njeriut a të kafshëve nga dridhjet e tejzave: *Mos e ngrej zanin!*

zagjer – zagar; 1. qen gjahu: *Ku e gjete këtë zagjer?* 2. (fig) ai që sillet udhëve: *Pse shkon si zagjer?*

zaif – sëmurë: Sa zaif si qëke!

zakëjt – frikacak; që ka shumë frikë: *Sa zakëjt si je!*

zan – zënë; jo i lirë, jo i ngeshëm: *I kam durë e zana me qeshka.*

zbudallajk – budallallos; e bëj budalla, e shastis: *Fort qëke zbudallëjk tëj!*

zemrek – zemberek; rrip i hollë prej çeliku i mbledhur si rreth, që vë në lëvizje orën ose një mekanizëm tjetër: *Sahatit t'mixhës i ishte prajsh zemreku.*

zërraxhëj – zorran; (fig) që bën lajka për të përfituar. *Sa zërraxhëj bre si qëke!*

zgjebsh – (fig) me ngjyrim përçmues; i fëlliqur, i ndyrë. *Mos u bëj zgjebsh, po pastrohu!*

ziliçer – ziliqar; që i ka zili të tjerët: *Çar ziliçeri paska qan' ki!*

zimbil – traste; qese e madhe zakonisht prej pëlhure të trashë. *Merre at zimbilin si lash unë.*

zindan (t) – hall/vështirësi; gjendje e vështirë kur njeriu vuan nga mungesa e diçkaje etj.: *Jam në zindan prej borgjit që duhet me la.*

zok – zog; kafshë e vogël kërbishtore, e mbuluar me pupla, me sqep të birtë, që shumohet me vezë: *Sa zok i vëgël!*

KËNGË PËR DITËN E VERËS

KËNON GJELI NË PENXHERE

Kënon gjeli në penxhere,
grahi, nuse, për Ditë Vere.
Grahi para e nizni zarmin,
mos e veni t'bardhin.
Grahi, nuse, mçajni kurtin,
Masanaj veni të kuçin.
Kënon gjeli ki, ki, ki,
Grahi, cuca, për ujë t'ri.

OJ E ZOJA E SHPAJËS A JE KTU

- Oj e zoja e shpajës, a je ktu?

- Ktu jam, pleshta s'kam,

hej, lumja un',

pleshtat jan' në Mal të Zi,

hej, lumja un',

bereqeti në shtëpi,

hej, lumja un'.

LOJËRA FËMIJËSH

OJ GJISHE VESHKËLISHE

Oj gjishe, veshkëlishe,
laj duert, se na flliqe;
vetë han e mu s'm'ep,
t'hiftë dreqi mu në skep.

NAJ-NAJ TARRANAJ

Naj-naj, tarranaj,
xhesh plakën në mullaj
tu' i ra fajllit zi.
Mos i gje, e lumja plakë,
Hej, taj të raftë ni shqakë.

NINULLË

LULI-LULI MOJ LULI-LA

Luli-luli, moj, luli-la,
si ki voci kurkun nuk ka.
Fli, o bir, m'u bafsh i naltë,
t'u baft' gjumi sheqer e mjalt'!

KËNGË DASMASH

OR LITARI NEJA-NEJA

Or litari neja-neja,
thuej lulies: "Eja, eja!"
I thuej dajës: "Hiç e shko,
Shilo atin e ma ço,
bashk' me Ali kunatin-o."

DOLA NË PENXHERE MOJ

Dola në penxhere, moj,
pash' se binte shaj,
kur pash' Ali zogjin
t'u na ba me saj.
Dola në penxhere, moj
pash' se binte vdorë
kur pash' Ali zogjin, moj,
t'u ma ba me dorë.

U PAJK MOLLA ALLE-ALLE

U pajk molla alle-alle,
ra në tufa t'brezit-o,
prajte,prajte,dhanërr-o.
U pajk molla alle-alle,
ra në tufa t'krahit-o,
prajte-prajte Ali zogu,
lulen e livadhit-o.

THOTË LULIA THOTË NJER' UNË

Thotë lulia,thotë: “ Njer' unë,
ku do t'vete n'at' katun,
ataj ujë s'kish kërkun.”

Mos ki gajle,moj lulie,
se ne vjehrra ujë të bie.

Thotë lulia,thotë: “Njer' unë
ku do t'vete n'at katun,
ataj krane s'kish kërkun.”

Mos ki gajle,moj lulie,
se ne vjehrra krane t'bie.

BIE VDORA KARTA-KARTA

Bie vdora karta-karta,
udha e marë, or kumar aga!
Or kumar, kumar i ri,
po na sho nusen në Dri?
Or kumar, kumar i vjetër,
po na bje nuse qetër?

KUR T'I NISA KRUSHQIT-O

- Kur t'i nisa krushqit-o,
a të ra të ligët-o?
A të ra të pakët-o?

- Hiç të ligët nuk më ra,
hiç të pakët nuk më ra,
por i prita me sevda.

A MË NJEVE MOJ A MË NJEVE

- A me njeve, moj, a më njeve,
kur ta vuna kanën?

- O, mjera un', e mjera,
e harrova nanën.

- A më njeve, moj, a më njeve,
kur ta vuna bojën?

O, mjera un', e mjera,
e harrova shpajën.

- A më njeve, moj, a më njeve,
kur t'vuna dullakun?

- O, lumja unë, e lumja,
e hoqa marakun.

RAKA SHAJ E RAKA VDORË

- Raka shaj e raka vdorë
maleve t'Tiranës-o.
- Nuk asht vdorë e nuk asht shaj
maleve t'Tiranës-o.
po jan' lotët e lulies
si dahet prej nanës-o.
- Raka shaj e raka vdorë
maleve t'Korabit-o.
- Nuk asht vdorë e nuk asht shaj
maleve t'Korabit-o,
po jan' lotët e lulies,
si dahet prej babës-o.
- Raka shaj e raka vdorë,
maleve t'Kavajës-o.
- Nuk asht dorë e nuk asht shaj
maleve t'Kavajës-o,
po jan' lotët e lulies
si dahet prej motrës-o.

JAN' DI MOLLA NË NI RREM

Jan' di molla në ni rrem,

pse ma more vllaun tem?

- S'paç në men me ta marrë,

Paç ni fjalë vetëm t'u tallë.

- Nuk qe rrenë, po e vërtetë,

Vllaun tem ke pasë kismet.

A S'TË THASH' E LUMJA BIJ'

A s'të thash', e lumja bij',
në çardak vetëm mos fli,
se t'kubisin gjemt' e ri.

- Kush qe ai si t'kubiti?

- Ali zogu vet' i diti;

Ali zogu vet' i tretë;

zgjodha gjalin si deshta vetë.

OJ E RRAJTMJA KE BURIMI

- Oj e rrajtmja ke burimi,
a ke gisht për unazë florini?
- Kam e s'kam, asht punë për mue,
Taj ke borxh me ma prue.
- Oj e rrajtmja ke burimi,
a ke dorë për orë florini?
- Kam e s'kam asht punë për mue,
taj ke borxh me na prue.

KUSH ASHT AI SI RRAJN NË ODË

- Kush asht ai si rrajn në odë,
bilbil-o, bilbil-o?
- Asht ai gjali bash beqar,
bilbil-o, bilbil-e!
që kërkonte beqarinë,
bilbil-o, bilbil-e.
- Beqarinë s'un e gjejsh kurr',
bilbil-o, bilbil-e,
se do t'bahesh babë me cullë,
bilbil-o, bilbil-e.

BIE SHAJU LAGAVAJ

Bie shaju lagavaj,
i ra Hasanit përmasj shpaj;
ra, ia prajshi vijën-o,
ia morëm të bijën-o.
Bie shaju, lagavaj,
i ra Aliut përmasj shpaj;
ra, ia prajshi votrën-o,
ia morën të motrën-o.

O MOJ NUSE SI RRAJN PËR MURI

O moj nuse, si rrajn për muri,
çish të nrajtkra krahanueri!
Krahanueri jot i bukur,
Kam' e duer t'i këputka.
Krahanueri jot i bardhë,
qesh i dekun e jam i gjallë.

BABËN E NUSES E PREFTË KOSA

Babën e nuses e preftë kosa,
na ka marrë do cjep varrosa.
Babës nuses i raftë ni pushkë,
na ka marrë do cjep larushkë.
Babës nuses i raftë ni damull,
na ka marrë do dhaj me tamwl.
Baba i nuses ni xhip i zi,
na ka marrë nizet e di.
Na për dhaj nuk kemi gajle,
veç t'mos jetë nusja budalle.

UBUBU SHTAU RRUFEJA

Ububu, shtau rrufeja,
dil, moj nanë, se erdhi reja!
Shiqir nata, shiqir dita,
u ba vjehrra vet' e dita.

MOJ LULIE, MOJ FLOKËZANE

- Moj lulie, moj flokëzanë,
pse i ke duert me kanë?
A s't'u dhajmtën bab' e nanë?
- Bab' e nanë e vllaznia,
por ma tepër cucënia.
Cucënia sa lezet,
bjen pa gajle, grajhesh pa dert.

O MOJ NUSE KUSH T'PASKA SHA

O moj nuse, kush t'paska sha,
s'paska saj me të pa.

O moj nuse, kush t'ka lavdrue,
s'paske fjetët me fjeturue.

O MOJ NANË A KE TËLIEN

O moj nanë, a ke tëlien?
Paske nusen han' e diell.
O moj nanë, a ke oriz,
paske nusen për mexheliz.

NANA E NUSES NEZ NI DORË KASHTË

Nana e nuses nez ni dorë kashtë,
kërkon mrenë e kërkon jashtë,
kërkon bijën si e ka dashtë.
Nana e nuses, ra në shaj,
nuk i hihet në shtëpaj,
se s'e ka bijën ataj.

TREGIME TË SHKURTRA

(Tregim të cilat tregoheshin në konak,
ku burrat thumbonin njëri-tjetrin)

Dhelpna e fllanxa

Dhelpna e fllanxa u banë birazela, po, si e pabesë që asht, dhelpnës iu mush menja m'e granë fllanxën, prandaj i thotë:

“A po bahesh nuse, moj fllanxë?”

-Po, - ia thkei fllanxa.

- Mshili sajte, se nusja i man sajte mshelë – i tha dhelpna. Sa msheli sajte fllanxa, dhelpna e kapi për fajti.

- Un' e disha se je e pabesë, po lshom sa t'thom ni fjalë, – foli fllanxa.

Ni t'hapme dhelpna gjojën, fllanxa fluturoi ke ni lis.

- Nigjo ktu, – i tha dhelpna tu' selle okolla lisit, – n'bafsha me t'kap

ene ni herë, s'kam me e hapun gjojën ma.

- Po ene une s'bahem nuse ma, - ja thkei fllaxa prej lisit.

I vorfni e Murat Kaloshi

Ni katundar i vorfën i kzërkoi pak mesër Murat Kaloshit.

Murati i tha: “Kosit nja ni javë n’livadhe t’mija ene masanej hajde e merre majsrin”.

Katunari i vorfën vazhdoi tu’ kositë ni javë e, si sosi punën, i kërkoi majsrin agajt.

- Aha, - ja kthei me t’egër Murati – duhet t’kosajtish ene ni javë qetër e t’marrish majsrin ke unë.

Katunari donte hakun e i kthei pushken Muratit m’e vra.

- Shkaf don me ba, a s’e din se mue m’thonë Murat Kaloshi?

- Un’ t’njof se je Murat Kaloshi, po kjo grikholla nuk t’njef, prandaj zgjidh:

në daç drithin, ne daç shpajrtin.

- Hajde, mor, e merr drithin, se qesh t’u tallë – ja kthei agai.

Katunari vot e mori hakun e drithit.

Shih punën tande

Nji burrë me musteqe po kalonte udhës. Dy njerëz te tjerë, si për të tallun, bisedojnë me njeni-tjetrin:

- Të kam thanë niqind here prei ato ferra t'shkreta! - foli njeni.

- Disa herë i kam pre, po prapë rrajtën, tashti s'ka metë tjetër, veç me i shkulë – ia kthei tjetri.

- Shihni punën tuej, se ferrat rriten në arën e tjetërkuj, – ua ktheu udhtari.

Ngacakqijtë e menë fjalën.

PËRRALLË

GRUAJA E BUKUR E MUSTAFASË

Ni begj kishte pasun ni gjalë. Ai begju rrajte n'kurbet. Kur shkote, i thote gjalit: - «Or gjalë, mo' dalësh kërkund, vec t'rrajsh mrena e n'bafe».

Tu' ndaju n'bafe, ataj erdhi ni rrugtar. Ai thotë: “Paske at' rrush si sojtë e nuses Mustaf agës n'Stamboll”.

Shkoi udhtari n'punë t'vet. Ki gjali me at' fjalë u ba ves ene u ba sikur me e tha n'tra. Kur erdh baba i vet, e gjet t'smunë e t'sosun krejt. Kurbetçajve u dilshin përpara, se epshin haber, po ki gjali nuk kishte dalë, se ishte zaif. Pajtën baba i vocit për gjalin. I thonë: “Asht si zaif”.

I thotë gjalit: “Po qish ke si qanke ba n'kët hall?”

- Kurgja s'më dhem.

- Po athere, mo' ke noj marak?

- E kam ni merak.

- Tu' ndaju n'bafe, erdh nja e m'tha: “E paske kët' rrush si sajte e shoqes t'Mustaf agës. Un' jam ba shike ene veç ata do t'marr për grue e qetër nuk marr”.

- Ajo nuk qaka cucë, po qaka nuse, po taj derdh menen ktu okolle, ke t'vesh' sajn, kam me ta pru”.

- Jo, - thotë ki gjali - un'veç due ata.

Ki baba bani tellall: “Kam ni odë me krajpë, kush ta haje, un’ do t’i ap sa t’më kërkoje”.

Ni qak i vjetër thotë: “Ku asht ai si paska odën me krajpë t’shkoj e t’foli me ta?”

I thonë: “Asht n’filan kafe”.

Vot qaku n’kafe ene pajti: “Cajlli asht ai si ka ba kit tellall?”

Ai tha: “Unë jam”.

U hallashtojisën e u pajtën. Thotë qaku: “Po fol, qish hall deregjek ke?”

Ki o kallxoi hallin e gjalit. Plaku tha: “A mun mbajte gjajti e t’najsëm un’ niherë me gjalë tan?”

- Po, - tha.

I bani gjajti. U dha i palë duc me alltan, di alltan ene i najsë gjalin me plakun. Votën drejt e n’kasabë. Ataj shofin ni gjishe n’kurt tu’ naju.

- A mun po mahesh, oj gjishe?

- Po, po, -thotë gjishja.

- A t’unjemi e t’pushojm’ ne na pak?

- Posi, pushoni.

U unjën ke gjishja. I thotë plaku: “I kam nanë e motër, e si t’thuesh, po un’ kam do halle me qa: “A ka Mustafa agë me emën si ka ni nuse t’majrë?”

- Ka, po me e pa nusen e atij gjemt’ e ri, s’un e gjajnë shpojnë e vet ma, se hutohen, aq bukuri ka !

- Po, si t’ia bajm’ hallit, se don m’e marrë ki gjali?

- M'e ba taj at' punë, un t'baj çirak, si, se t'jet dynjaja, t'mos punojsh ma.

- Ai Mustafaja e ka shtajë n'shtat drina e s'e le me dalë jashtë. Aqe s'un hije kushti, veç Mustaf agës.

- T'rucoj une - thotë qaku.

- Ha, or vlla!

- A ka krue Mustaf aga?

- Po e ka n'avllaj.

- Të marrish di shtama e t'bajsh sikur t'ra t'paktë e t'quhesh e vdekme. Do t'të marrin e t'shtajnë ke nusja.

Gjishja bani sikurse i tha qaku. Gjishen e fujtën ke nusja. Sa hini mrena, nusja u gre.

- Pa, ha, moj nanë, a u shnoshe? - e pajti nusja.

- Un s'qesh e smunë, po kam deshtun me u qekun me taj. Taj ke ni burrë t'pa besë që s'beso' e t'ka ndrojë mrena. S'bahet jeta n'hapsane si taj. Tashtaj, unë po t'kallxoj do halle për rroje t'dynjasë. Lum nusja, mue m'ka ardhë ni gjalë pri filan vilajeti, tre muej m'kanë, vec me t'pa me saj don. Ke t'fala pri gjalit, si, vec t'dalish n'dollap e të t'shofi.

- Un' dal, po s'kam dollap kurkun. Po, si t'jetë i zoti gjali sikur e dëfton taj, ne t'bajë ni hendek pi ke je taj e ktu nën tokë e të m'shofi, se nrajshe s'kam se si ja baj.

I merr fjalët gjishja ene duel e shkoi ke qaku. U kallzon punën e fjalët si kishte ba me nsuen. Duel ai qaku e gjet ustallarët ene e bani hendekun, se pare kishte mjaft. Përz u ustallarët ene i thotë gjalit: «Tashti je i lirë».

Mustafaj, si të dilte n'dyqan, vec kur t'vite n'dy t'natës. Gjali hini për bire ene toku aqe poshtë.

- Kush je taj? – tha nusja.

- Jam qai si m'ke thane t'bajsh hendekun ktu pshtë.

Gjrueja e shkepi si t'hipi gjali n'pod' m'u pa. Gjali nuses i pëlqejti shumë.

- Taj, mor gjal'i majrë, si ke shu sevda n'mue pa m'pa me saj, n'qofsh i zoti, tashti puno sikur të t'thom un'. Mustafaja rrajn n'dyqan. Un' kam ni motër tamam si veten. Mustafaja t'shtat' ditët e javës i nrron petkat. Taj, tahej, vesh petkat e gjeshme t'Mustafasë. T'shkojsh ke Mustafaja e t'i thuesh: «Puna e marrë, or baxhanak!» Ai, kur t'shofi petkat e veta, t'baje ni çudi e s'un ka për t'pajtë kurgja, se do t'turbullohet. Taj, shpejt t'vish e t'lash' petkat ktu.

- Ki shkoi e bani sikur i tha ajo. Mustafaja u ba shibe ene shkoi ke shpaja.

- Grue, a je?

- Si më thua a je ?!

- Kam pa ni çudi, pranaj e thash at'fjalë.

- Ç'çudi pae?

- Erdh nja ataj e m'tha: “Pazari i marë, or baxhanak!

Kur e sodis, petkat e maja fund e kraje.

- A nuk t'kan thanë se motra eme asht si unë. Baba em e ka dhanë motrën ke ni i pasun. Ai ka po ato rraqe si ke taj.

- Pa qitmi petkat e gjeshme!

Ajo shkoi e ia qiti. Ktij i duel maraku e duel n'dyqan. Ene t'nesërmen qashtu ia punuen nusja me gjalin. Masanaj në katër dit' qera qashtu. Ditën e shtatë i tha ki gjali Mustafasë

n'dyqan; «Taj s'më thajrre asni natë, po, po t'thajrri une. T'njofim ene kunatën ene t'bahen di motrat bashkë».

Kjo nusja e grejt krejt pasuninë e Mustafasë ene e çoi ke rrajke gjali. Ene vetë shkoi ke gjali. Mustafaja shkoi pri dyqani e ke shpaja e atij gjalit. Ataj gjen gjalin ene nusën e vet.

- Merse erdhe, or kunat!

Ki shashtajsi e s'dite shkaf me thanë. Nusja e bate hismetin si me qanun n'shapj t'vet. Mustafaja thotë me vete: "Kjo asht nusja eme !» Banë sa banë muhabet ene ranë me fletë. Gjali ra me nuse e Mustafaja veç. Mustafanë nuk e zu gjumi hiq at' natë. Nusja i bani sabafin Mustafasë, majrpo ki duel e shkoi se s'i rrahi. Kur vot Mustafaja, nuk e gjet ma t'shoqen e rraqet. Athere iu mush menja se s'mahej grueja me dri. Mustafaja luejti mensh ma pri maraku.

Prralla në vesh e na tu' qeshë.

FJALË TË URTA DHE THËNIE PROVERBIALE

- Kaun e venin tan mos i shajt.
- Venin e huj fort ta llofshin e kamët mos ta kërkofshin.
- Burri ke pshtë, nuk lpe.
- Tremi njifet n'luftë, puntori n'punë, i meçmi n'kuven.
- Trem t'papushkë e gjimert t'pasofër nuk ka.
- Vorri i burrit t'merë e i kalit t'merë nuk dihen.
- Ai si t'ha llafin, t'ban ne vorrin.
- Si t'kesh besë, nuk je fukara.
- Ma i keqi i t'kqijve asht fjalëkthaemi e besthaemi.
- Ai si ka përtue, gjithmonë asht marrue.
- Ai si nreç vorbën, din me i vu ene bishtin.
- Druni s'prajtet me ni t'rame.
- Menia e dame, puna e bame.
- Fati asht sikur ta kërkujsh.
- Punët e mera bëhen kadel.
- Dhelpra gjuhët njersa t'i shojtët lekura.
- Malli i majrë nuk jetë pa shajtë.
- Si mos i besh hizmet t'paktës, nuk vjen e shumta.
- Gjal i merë asht çaj si dallon hasmin midis miçve.
- Beterri kur don me the kraet e vet, bën dam njaj shoçi.
- Hasmi i vjeter s'bahet mek i ri.
- Majku asht si shishja e llomës, po t'thehet, nuk gjitet ma.
- Bane t'merën ktu, se t'del ku s'ta pret menja.
- Burrë i merë n'sofer t'huj mos u ban.

- Druni i gardhit kolbet, po fjela e keçe s'harrohet.
- A dën e s'din, a din e s'dën?
- Dami t'bahet msim.
- Kur e ruen zanatin, ene ai t'ruen toj.
- Drita nrajt ataj ke t'jetë.
- Ke s'ka pula, mos ba ish.
- Kur shkon majk, duhet me i lan hujet ke shpaja.
- Asht kollaj me hi n'muhabet, por asht zor me dale.
- I shami t'shanë.
- Kali si man kraet terma n'gjeshkë, e han uku.
- Menja e madhe shkatrron baftin.
- Njeriu, kur ka veshin, s'ka gajle se i hum vathi.
- Andrra e frajkshe del e hajrit.
- Prej t'majrit merr men, prej t'keçit garen.
- Baba e don gjelin mbaj vete.
- Gruja e keçe si morr në musteçe.
- Atij si s'ka vlla, kurrkush frajkën nuk ja ka.

BIBLIOGRAFI

Dialektologjia. Jorgji Gjinar. Gjovalin Shkurtaj 2000

Fjalor i gjuhes se sotme shqipe. Androkli Kostollari. 1980

